

**DEBRECENI EGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR**

AZ IFJÚSÁG NYELVE

Készítette: **PERJÉSI EDIT HEDVIG**
II. évfolyam
magyar - levelező

A magyar nyelv nem egységes: jelentős különbségek vannak az egyes nyelvterületek, illetve a foglalkozások, szakmák vagy egyébként összetartozó embercsoportok nyelvhasználata között.

Bachát László: Az ifjúság nyelve c. tanulmányában az alábbiakat írja a csoport- és rétegnyelvről:

„nagyrészt csak szókészletükben térnek el a köznyelvtől, nyelvtani szerkesztettségük azonban megegyezik az egységes nyelvtípus beszélt és írott változatával, - de nem fejlődésben lévő, hanem pusztuló nyelvváltozatok...”

Én e munkámban egy jellegzetes embercsoport, a diákok nyelvhasználatának gazdagságát mutatom be, s ezzel azt is igazolni kívánom, hogy élő, s állandó megújulásra képes nyelvváltozatról van szó.

..*.*.*.*.*

A felnőttek hajlamosak elítélni az ifjúság beszédmódját. Ha ez a rosszállás nem a gyakran bántó hangnemet, hanem magát az ifjúságot illeti, nem vagyunk egészen igazságosak. A fiatalok ugyanis többé-kevésbé mindig elkülönülnek a felnőttek társadalmától, és társas ösztönük szerint már gyermekkorukban kisebb közösségekbe tömörülnek. Ezekben a csapatokban, „bandákban” az állandó együttlét kialakít valami közös nyelvet, pontosabban, egy sajátos szóhasználatot, amely a csoport egységének, egyazon közösségbe való tartozásnak a kifejezése.

Mi alakítja ki az ifjúság sajátos nyelvhasználatát? A szűkebb közösségbe tartozás mellett az ifjúság utánzó hajlama. A fiatalok figyelme és érdeklődése a felnőttek felé fordul: hozzájuk igyekeznek hasonulni. Beszédmodoruk is tükrözi tehát ezt a szerepjátszást, mégpedig sokszor kevésbé rokonszenves módon: cinikus fölényeskedésben, az érzelmeknek még a látszatát is leplező, s megszokássá rögződő durvaságban, a lebecsülő tiszteletlenségben.

Phivelben?

Vegyük sorra röviden ennek a furcsa magatartásnak néhány nyelvi tünetét.

Ha Budapesten vagy vidéki városok forgalmas utcáin odafigyelünk a fiatalság beszédére, szinte mindenütt ugyanazt halljuk: ocsmány szavakat, otromba jelzőket, kedélyeskedésnek, tréfának szánt durvaságokat. Gyakran nincs is beszédbeli szerepük ezeknek a trágárságoknak; megszokásból, gépiesen, töltelék-szóként ékelik őket mondataikba, mint mások az *izé*, *ugye*, *kérem* szókat. Kiábrándító tapasztalat, hogy a lányok is többnyire természetesnek, magától értetődőnek veszik ezt a hangot, sőt, az egyenjogúság furcsa értelmezésével, maguk is ebben a hangnemben „társalognak” a fiúkkal.

Mik az okai a beszédmodor ilyen eldurvulásának? Sokszor az otthoni környezet züllesztő példája. Nagy tehát a család felelőssége, mert az erkölcsi műveltség nélkül s éppen a szertelenségre hajlamos korban közös munkahelyekre kerülő fiúk, lányok szinte tetszelegnek a közönséges beszédmódban, amelyre sokszor az idősebb dolgozók rossz példája is ösztönzi őket.

Megemlítjük az irodalom, film és színház „realista” stílusát is. Azok a szók, amelyeket régebben legföljebb kipontozva mertek lenyomtatni, ma vaskos természetességgel harsognak fülünkbe, szemünkbe. Mindez persze elhatol a falukba is.

A hang általános eldurvulásának megnyilvánulása a harsány, tapintatlan hangoskodáson kívül a nyegle vagy gúnyos tiszteletlenség szülőkkel, tanárokkal, fölöttesekkel, úgyszólván mindenkivel szemben. Hogy a *fater* és a *muter* újabban megmagyarosodott, s az *öregem* és az *öreglány* lett belőle, aligha mutatja szebb színben ifjúságunk szülőtiszteletét. Nem vall embertársaink megbecsülésére, hogyha csak *ürgét*, *pókot*, *hapsit*, *palit* látunk bennük. Nem tudjuk, mi alapozza meg a fiataloknak ebben a megvető, embertelen szemléletében kifejeződő fölényérzetét.

Különösen feltűnő és visszataszító az a mód, ahogyan a fiúk a lányokról, udvarlásról (szerelmet nem is mernék mondani), sőt magukkal a lányokkal beszélnek. „Csurgli közben a krapek kistírólte magának a csajt. Megkomálta, hogy jó mankói vannak, s hívta rázni egyet. Aztán addig szövegelt neki, addig fűzte, míg az is beleesett.” Így hangzik egy mai ismerkedés elbeszélése.

↳ bit legelő az utasjelző kórtelke volna!

Nem fordítjuk le közmagyarra, nehogy terjesszük ezt a stílusdivatot, de aki nem érti teljesen, az is érzi, hogy ez a hang megcsúfolása minden érzelmi emelkedettségnek és tisztaságnak. Nem kell kifejtetnünk, milyen elriasztó, durva lelki ségre, közönséges felfogásra vall az, ha egy fiatalember számára egy lány vagy általában nő csak *tojó, pulyka, bőr, áru, sőt dög*. S meglepő, de jellemző, hogy sok leánynak azok a fiúk tetszenek, imponálnak, akik így beszélnek róluk.

Vannak, akik szerint ez a modor csak fölvelt, mesterkélt divatpóz az ifjúság körében, mert hallgatólagos jelszavuk: semmit sem szabad komolyan venni, érzéseiket nem illik kimutatni, tréfát, gúnyt kell űzni mindenből. E kérdés elemzése a társadalomtudósoknak és a lélektan kutatóinak a feladata; mi a jelenség nyelvi tüneteit tesszük szóvá.

A fölényes életszemlélet egyrészt hányaveti, fitymáló vagy tréfás-kedélyes semmibevevésben, másrészt rikító túlzásban fejeződik ki. A százforintos a fiatalok nyelvén csak *rongy*, a nyakkendő *kultúrmadzag*, vagy *fojtogató*, az autó *láda*, *kasztni*, *pléhskatulya*, a géppisztoly *gitár*, a revolver *pukkantyú*. Az embereket a háborúban *kinyírták*, akit halálos motorkerékpár-szerencsétlenség ért, az *fejreállt*, *kimúlt*.

A mindent lebecsüléssel jobban érvényül, kidomborodik a beszélő egyéniségének fontossága, elbeszélésének érdekessége, véleményének súlya. Az erre való ösztönös törekvés szüli a fantasztikus, túlzó jelzőket, ötleteket: *halálos*, *haláli*, *állati*, *atomi*, *világi*, *oltári*, lebecsmérlésül: *lepra*, *tré*, *kommersz*, *genyenyés*. Jelentős része van ebben a fiatalokra oly jellemző feltűnési váagnak, eredetiségnek. Ez készíti őket új meg új meglepő szóhasználatra. Akinek tegnap minden *tök* volt (*tökhülye*, *tökfekete*, *tökmindegy*), az ma *hullajó*-t és *hullaelegáns*-at mond, de lehet, hogy holnap már csak *meredek* dologról, kérdésről, ügyről beszél. Az eredetiségnek, újszerűségnek ilyen hajszolása azonban célját téveszti, mert minden felbukkanó, új, meglepő, meghökkentő szóhasználatot rögtön fölkapnak a mások ötletein élőködő utánczó, pontosabban: majmolók, s mivel a tömeg belőlük áll, minden új szóhasználat rögtön divattá szélesül, s egy-két hét vagy hónap alatt elkopik, elavul.

Újabb, még furcsább, meghökkentőbb ötletekre van tehát ismét szükség, és ebben a folyamatba nincs megállás. Ezért van az ifjúság divatnyelve állandó változásban, játékos megújulásban, gondoljunk csak arra, hogy rövid időre visszapillantva is, hány szó bukkant fel a fiatalság körében leggyakrabban szóba kerülő fogalmakra: pénz, nő, szórakozás, tánc, evés-ivás, iskolai élet stb.

Mivel fontos, hogy az ifjúság tudatában legyen saját nyelvi rétegének jelentőségével, tekintsük át a forrásait, témaköreit, jellemzőit!

1. a) E nyelvi réteg előzménye: a nagy múltú diáknyelv, amelynek hagyománya a régi, országos hírű iskolákban, kollégiumokban virágzott. Közösségeikben kialakultak a különféle feladatokat ellátó „felelősök” nevei a konviktusban (diákotthonban). A *mendikánsok* (kéregetők) a polgárok adományait gyűjtötték, s disznóölések idején fél disznó is akadt, amelyet vállon vitt rúdon szállítottak, azaz *dárdán*, amiről *dárdásoknak* nevezték a szerencséseket. Így aztán a konyhából néha hús is került az asztalokra a *pikó*, más néven a *brúgó* (kiadagolt kenyér) mellé, amelyet az elosztással megbízott felelős adott ki a *felterítőknek*. Ritkán jutott a *szatyi*-ből (fehér kenyérből), viszont levesből anynyiszor kaptak, hogy *szemper*-nek (*semper* latinul ’mindig’) nevezték. (A régi diákéletről Szilágyi Ferenc „Deákok tüköre” címmel írt színes, írókat is bőven idéző, illusztrált könyvet 1986-ban.)

b) A különféle foglalkozású és helyzetű fiatalok nyelvhasználata gazdagítja ezt a réteget. A katonakötelesek besorozásuk után megismerkednek a lakatnyák beszédstílusával. *Ultradiszkó*-nak vagy *sikamiká*-nak nevezik a nagytakarítást, *trolikutyá*-nak a futóláncon szaladgáló örkutyát; a géppisztoly lehet *géppityu* vagy *meggyamagköpködő*, a hízelgő *nyaligép* stb. – Egy-egy sportág kifejezőkészletéből is gyarapszik az ifjúsági nyelv. „Fokozd a csapásszámot!” – biztatják gyorsabb evésre a lemaradót.

c) Nem kevés az ifjúsági nyelvbe beszüremelő argó eredetű szavak száma. Ebből a tolvajok használta, *csibésznyelvnek* vagy *jassznyelvnek* nevezett rétegből vált a kevésbé művelt köznyelvben elterjedté a *hekus*, *hé*, *zsaru*, *zsernyák*,

fakabát – valamennyi 'rendőr' jelentésű szó. Az ifjúság nyelve nemcsak kifejezőkészségében üt el az argótól, hanem céljában és rendeltetésében is. Ez utóbbi ugyanis a „hivatásos” bűnözők nyelvhasználata, akik a be nem avatottak előtt akarják eltitkolni szándékukat. Az ifjúság nyelvének ezzel szemben nem a titkosság a célja, hanem az egy csoportba tartozás hangsúlyozása, az egy nemzedékbeliek bizalmas kapcsolatának kísérője.

2. Az ifjúsági nyelv témakörei változatosak. Jellemzőek az iskoláskorúak sajátos szavai, kifejezései. Közismertek a tantárgyak „becenevei” (*föci, töri, biosz* stb.), az érdemjegyek elnevezései (*dákó, egyenes, fa, szigony* stb.) az elégtelen jelölésére. Általános használatúak olyan testrésznevek, mint a *pumpa* (szív), *porszívó* (orr), *virgács* (láb), ruházatnevek: *surránó* (cipő), *tökfedő* (sapka, kalap) stb., rokonságnevek: *tesó* (testvér), *ősök* (szülők), nemek elnevezései: *krapek* (fiú), *béka* (lány), járműmegnevezések: *benzinkecske* (motorkerékpár), az evés-ivás szavai: *betermel* (eszik), *tankol* (iszik), a zene és tánc szavai: *ricsajdoboz* (zongora stb.), *rütyözik* (táncol). A beszédre vonatkozó elmarasztalóan jellemző kifejezések: *hinti a rizsát, nyomja a sódert* (tartalmatlanul szószátyárkodik) stb.

A további témakörök viszonylag gazdagon illusztrálják az életnek egy-egy szeletét. Különösképp feltűnőek a *személyek* (leány, fiú, nő, férfi) megnevezései; a *testrészek*; a *külső és belső tulajdonságok* bősége; izgatja őket a *bűnözés*; otthonosak a *köznapi cselekvések*, a *beszéd és társalgás*, a *társasági élet és szórakozás* (kiemelten az italozás) szlengkifejezéseiben; felajzottan hatolnak be az *udvarlás és szerelem*, a *divat* (ruha, öltözködés, hajviselet, ékszer) sokszor tabunak látszó nyelvi különlegességeibe, s nagy élvezettel humorizálnak a különféle *járművek* szlengneveivel.

A látszat szerint az *utolsó témakörnél* mintha kifáradtak volna. Valójában a mai gyerekeknek, fiataloknak már nincs *vagy elenyésző a kapcsolatuk a környezettel, a természettel, a csillagos éggel...* Amit tudnak, azt inkább a nagyon is hasznos televíziós adásokból merítik. Az utóbbi évtizedek társadalmi-gazdasági változásai, különösképp az urbanizáció, a falu életének teljes átalakulása *elidegenítette s gyökértelemné tette őket.*

Az ifjúsági nyelv létrejöttének feltétele egy olyan beszédközösség, melynek tagjai napi intenzív beszédkapcsolatban állnak egymással.

Az ifjúsági nyelv a rétegnyelvek között a tolvajnyelv és a bizalmas társalgási stílus között helyezkedik el. Az *ifjúsági* megjelölés nem a legszerencsésebb, mivel ennek a rétegnyelvnek a használata szorosabb értelemben nincs életkorhoz kötve. Szókincsét ugyanis nemcsak a fiatalok használják, hanem ritkábban ugyan, de az idősebb korosztály is alkalmazza. Ugyanígy nincs kötve a jasszos beszéd társadalmi csoporthoz sem. Értelmiségi fiatalok, egyetemisták, városi és vidéki dolgozó fiatalok beszédében egyaránt találkozunk ifjúsági nyelvi szavakkal. Az eddigi hagyomány alapján mégis ifjúságinak nevezzük ezt a rétegnyelvet, mivel fő jellemzője, hogy általában fiatalok használják. Idegen szóval nevezik még ifjúsági *argónak*, *szlengnek* vagy *zsargonnak*.

Mivel az ifjúsági nyelv kétségtelenül közel áll a tolvajnyelvhez, a jassznyelvhez (sok esetben nyelvészeink azzal azonosították is), ezért az ifjúsági nyelvvel a nyelvtudomány eddig mint a tolvajnyelv egyik alcsoportjával foglalkozott. Magára a tolvajnyelvre már régebben felfigyelt a nyelvtudomány, de ennek ellenére a jassznyelvvel foglalkozó nyelvészeti tanulmányok száma meglehetősen kicsi.

A szleng ezért *minden beszélt nyelvnek minden korszakában jelen van*, mégha erre kellő írásbeli bizonyítékaink nincsenek is.

A szlengbeszéd együttjár (hisz annak eredménye) a könnyed, nyegle viselkedésmóddal, világszemlélettel. A beszélő erős *érzelmi szűrőn* keresztül figyeli a világot, s ezt néha fanyar humorral, tréfával, máskor főleg túlzott, leki-csinyló, cinikus, negatív kritikával, durva, sértő módon fejezi ki. *Velejárója a harsány beszédstílus, a szokatlan öltözködés, hajviselet, a feltűnősködő mozgásformák.*

Úgy vélem, a 10-14 évesek nyelvhasználatának *motívumait* – a teljesség igénye nélkül – *három csoportba* sorolhatjuk, azzal a megszorítással, hogy ezek gyakran összefonódnak, sőt ugyanazt a szót, kifejezést a szituációtól függően más-más motívum sugallhatja.

a) A motívumok **első csoportját** főleg a *szemléletességre, játékosságra, változatosságra* való törekvés jellemzi, ezért szellemes, frappáns, képtartalmú szavakat, kifejezéseket alkotnak, vagy egyszerűen játszanak a szavakkal. E nyelvi különlegességeket többnyire *kreatív*nak s *pozitív*nak foghatjuk fel.

A *változatosság* kifejezésére hozza létre a dús fantázia, kitűnő humorérzék, pl. az *osztályzatok* nevének rendkívül gazdag, többnyire metaforikus szinonimasorait. Az ötös (5) számjegy gömbölyűségét érzékelteti a *pocakos*, a *kalapos bácsi*; a négyes (4) külső hasonlóságát a *kisszék*, a *gólyaláb*; a hármas (3) alakját a *tevehát*, a repülő *madár* sziluettje; a kettes (2) görbületét a *hattyú*, *hattyúnyak* méltóságteljes ívelése; az elégtelen (1) könyörtelen egyenességét a leggyakoribb szó, a *fa* példázza.

További szóalakokat terjedelmi okokból nem sorolok fel (a szótárban fölfedezhetjük őket), csupán néhány kifejezőmódot említek meg.

A *játékosság* nyilvánul meg a névadásban, szórövidítésben, -csonkításban, -ferdítésben. *Szellemeskednek* humorral és iróniával, játszanak a hangfestéssel, a rímelő ikerszókkal. *Kedveskedést* érnek el becézéssel, eufemizmussal. A *meghökkentésre* bizonyos szavakat szinte *titkos nyelvként* alkalmaznak; de az átvett divatszóból, idegen- és jövevényszók használatára „*naprakész*” *neologizmusokat* találnak ki, melyek bizonyítják, hogy tanulóink az élet ütőerén tartják ujjukat, azaz: nagyon is érzékelik a legfrissebb társadalmi jelenségeket, problémákat. Felfokozott *technikai érdeklődésüket* tanúsítják a főleg jövevényszavaknak gyors átvétele s alkalmazása. A *meglepetés* keltéséhez nem kis *nagyzolással* sokszor ugyancsak idegen szavakat használnak eredeti vagy elnagyolt, utánzó ejtéssel.

b) A motívumok **második csoportja** azt az *ellentétet tükrözi*, mely a *tanulóknál egymás között és a felnőttekkel szemben* felmerül. Kérdés, hogy ez a szókincs megalapozott lekicsinylést, valódi igazságtalanságot, őszinte felháborodást, sőt ellenséges érzelmeket fejez-e ki, vagy csak játék a szavakkal, esetleg nagyzolás, feltűnési vágy, felvett póz sugallja. Bizonyára mindkettő. Az előbbi okok mellett szól a közismert, „*lázadó kamasz*” motívum, az elkülönülés és az egy csoporthoz való tartozás tudatának kényszerítő vállalása.

Működik azonban bennünk jó néhány *általános emberi indíték* is. A *jót* természetesnek tartjuk s elvárjuk, ezért a *pozitívumokra viszonylag kevés a szavunk*. Többnyire munkál bennünk, a tanulóiban pedig hatványozottan egy *nagyon erős igazságérzet*, amely heves tiltakozást vált ki, ha valamit igazságtalannak vélünk. Az egyoldalú igazságtalanság viszont ott kezdődik, hogy magától értetődőnek vesszük, ha valaki számtalanszor jót cselekszik velünk, de ha egyszer is elhibáz bármit, rögtön pálcát törünk fölötte. *A rosszat ostorozzuk*, titokban viszont belső nosztalgia vonz feléje; ábrándozunk, beszélünk róla; szeretnénk mi is elkövetni, de valami visszatart. Ezt szimbolizálja a hétköznapiakban a pletykázás; a művészetekben pl. az a tény, hogy a legpajzánabb témákat éppen a legkeresztényibb műfordítók, képzőművészek tolmácsolják leghívebben.

Végül szinte eredendő ösztönünk, hogy a *másikat bántsuk, megalázzuk*, sőt gyilkoljuk, s ehhez mindig megkeressük s megtaláljuk a legkülönfélébb okokat. *A gyötrés leginkább szavakkal történik: ezért oly végtelenül gazdag, képszerű, erőteljes, gyakran kreatív szókincsünknek ez a tartománya.* (Ismertetes, hogy pl. LEHR ALBERT a múlt század második felében csak az ország nyugati részén 3000 szót gyűjtött a *részeg* emberre, de a *józan* fogalmára vajon hányat tud legújabb szinonimaszótárunk?) A 10-14 éveseknél hasonlóan gazdag a szókincs ezen a területen, de ezt a mögötte rejlő motiváció s a kifejezések nyersesége miatt többségében *negatívnak kell tartanunk*.

A divatszók etikai-esztétikai *értéktelensége* közismert: „kitaszítanak” tu-catnyi értékes, kifejező szót a használatból. Pl.: az *ortopéd*, a *béna* az ’ügyetlen’-t; a *badis* az ’erős’-t; a *rizsa* a ’tanári magyarázat’-ot. A ’bölcsöde’ szellemes lekicsinyléssel *liberofarm*; a ’besúgó’ *kilincspucoló*. Humor és irónia formájában ölt testet: ha az énektanárnő néha *gumipofával énekel* (szinte látjuk a torz mosolyú gumibabákat!); aki szagosítja magát, viszont *magára veszi a budiajtót*.

Iszony, sőt *gyűlölet* is bugyog ebből a forrásból. A kedves *suli*, a „második otthonunk” *tanfegyház*, *diliház*; a napközi *koncentrációs tábor*, a kollégium *zárda*, *gettó*; a napköziben pedig *moslák* és *trutymusz hungarikusz* kerül a tá-

nyérokba. A lakótelepi gyerekek fölpanaszolják, hogy *dobozországban* laknak; a panelház ugyancsak *ketrec* vagy *betonkalitka*...

c) A motívumok **harmadik csoportja** a tanulók *teljes gátlástalanságáról* tanúskodik, amikor is a legdurvább, legízléstelenebb, legtrágárabb kifejezések használatától sem riadnak vissza. A kétkedés itt is fölmerülhet, vajon valódi-e vagy tettetett a nyelvi normák elleni *lázasuk*. Vajon túlzott öntudattól, feltűnési vágytól fűtve udvariatlan, durva kommunikációra törekszenek egymással és az idősebbekkel, vagy csupán közömbösen átveszik a köznapi érintkezés megszokott modortalanságait, durvaságait, trágárságait. A kifejezések többsége képszerű, szellemes, de ugyancsak *negatív* jellegű.

Agresszivitásuk pl. szitokszókkal, fenyegető, gúnyolódó, rosszat kívánó, káromkodó *mondatsémákkal* jut kifejezésre.

Ízléstelenségük bővelkedik a nyers *metaforákban*: *zselészatyor*, *takonylobogó* a zsebkendő; *kábítószer*, *bűztartó*, *görénylak* a zokni; *tehén*, *elefántbébi*, *dömper*, *tankcsapdaseggű* a nagydarab nő.

A legkényesebb témakör a *szerelem és a szexualitás*. Meglátásom szerint a „hivatalos felfogás” – mely mindenfajta szakkönyvben s a tankönyvek többségében is érvényesül – az ifjúság fejlődésének egyik rendkívül jelentős fordulánál, a nemek közötti közeledés, barátság, szerelem megjelenésében annak *szexuális oldalát tartja elsődlegesnek*, szinte *megfeledezve* az emberi érzelmek legszebbikének sokrétű *személyiségformáló* hatásáról.

A tiltakozó hangok csak az utóbbi évtizedben erősödnek föl – követelve a *konvencionális etikai normák* tiszteletben tartását. Most azonban többnyire még a *gátlástalanság* érvényesül.

Részben emiatt, részben az akceleráció folytán a *tanulók érdeklődése a másik nem és a szexualitás iránt* nagymértékben fokozódott.

Sokak fantáziájának átítatódottságát az is mutatja, hogy semleges szavakba szexualitást iktatnak; pl. biológia *bugyológia*, radír *gumióvszer*, orvosi szoba *szexterem*, *kukkoló*, iskolai kirándulás *túra* a „*domborzaton*”...

Az ún. *tabutémákhoz*, melyek titokzatosságát már régóta próbálja feloldani az iskolai, az orvosi „nemi felvilágosítás”, az intímebb testrészek, fehérneműk, valamint a szerelem, udvarlás és szexuális kapcsolatok tartoznak.

Tallózzunk most csupán a *szerelem és udvarlás* szókincsében. A szerelmet a 10-14 évesek *románcnak, kapcsolatnak, együttjárásnak* is mondják. Az egymáshoz való közeledést s az „udvarlót” a lány így nevezi: *van egy fiúm, strácom, hapsim, manuszom, csávóm, kanom, bikám, utánfutóm...*; a fiú: *járok egy csajjal, gádzsival, bulával, pipivel, nőcivel, bigével, bukszával, cápával...* Kétségbeejtően csaknem mind az *argó kedvelt szavai!*

A ’csók, csókolódzik’ kifejezésnél a *nyelv* szerepe áll e középpontban, hivalkodva, hogy ők már ezt is tudják vagy tapasztalták: *nyalás-falás, nyálcsere, nyalakodás, rápasszírozza a száját*. Folytatása a többjelentésű *nyelv* szavunk – nem pejoratív értelemben vett – kétértelműségét felhasználó szellemes *szójátékok* sorozata: *nyelvjáték, nyelvelés, nyelvtorna; nyelvtan, nyelvlecke, nyelvlecekét veszünk, letesszük az alapfokú nyelvvizsgát*.

Az ifjúság nyelvének néhány jellemző vonását említettük a fentiekben. Mint előrebocsátottuk, nem akartunk eleve és mindenben elítélő véleményt mondani róla, sem igaztalanul általánosítani a mondottakat. Talán az eddigiekből is kitűnt, de sok példát idézhetnénk még arra, hogy mennyi ötlet, tréfás eredetiség, játékos frissesség lüktet a fiatalok beszédében. (Mutatóba: *háborog a belügyminiszter* = éhes vagyok; *edzésre jár* = korrepetálásra; *kétlábú kirakat* = agyonpiperézett divathölgy; *vedd le a lemezt!* = hallgass el!; stb.).

Az ifjúság pezsgő életerőinek, eleven képzeletének, friss szemléletmódjának természetes megnyilvánulása ez. Elfojtani éppúgy nem lehet, mint egy vulkáni mélységekből feltörő hőforrást. Ahogy azonban ennek vizét a technika segítségével megfékezik, forróságát szelídítik a hasznosításhoz, éppúgy kell az erkölcsi neveléssel, a műveltség, a jó ízlés fékező erejével mérsékelni az ifjúság nyelvének kirívó szertelenségeit, korunk emberéhez méltatlan durvaságait, rítkító túlzásait. Az ifjúság ösztönösen felbuzgó, kiapadhatatlan nyelvteremtő

ereje az értelem és az ízlés szabályozta csatornákon át frissítheti és gazdagíthatja az egyetemes magyar nyelvhasználatot.

Mindezek után hogyan kell tehát megítélnünk az ifjúsági nyelvet?

Életkorhoz pontosan nem köthető, mégis a fiatalságot jellemző nyelvhasználat. Behatárolja a vele élők körét azzal, hogy bizalmasabb viszonyban és módon élőket és beszélőket, valamint a kisebb-nagyobb közösségeket egybetartó stílusforma. Rendkívül változékony, divathullámok hordozta nyelvhasználat, amelynek tűnékeny sokféleségét a nyelvi jelrendszer elemeinek gazdag felhasználása (különösen a szóképzés, az összetétel köréből), valamint a riktó stilisztikai lehetőségek (meglepő metaforák, ironikus fordulatok, túlzás stb.) kiaknázása tanúsítja. Számos jelenség erős képzelőerőből, tekintélyes alkotóképességből és kritikai célzattól táplálkozik. Éppen ezért kell különbséget tennünk értékes és értéktelen megoldásai között. Tudatosítani kell, hogy az ifjúság nyelve figyelemre és megbecsülésre érdemes, óvni kell a beszennyeződéstől (az alantas, illetlen, durva, trágár megnyilatkozásoktól), és növelni kell szemléletességét, játékosságát, pajzán szellemességét, minden nagyképűségtől mentes természetességét. Minden fiatal nyelvi ízlésből is vizsgáljuk, amikor megszólal.

Ez
 ellig hivatalos nyelvvel nem lehetett!

Dolgozatom szójegyzék anyagában a tiszaszőlősi Általános Iskola felső tagozatos tanulói körében végzett felmérés alapján az iskolai élet diáknyelvi szavait, illetve kifejezéseit gyűjtöttem össze.

Nagyrészt ezek alkotják a szótár címszavait, de találhatók közöttük általam már ismert és régebbi, esetenkénti gyűjtésből származó szavak, illetve kifejezések is.

A gyűjtést a következőképpen végeztem:

A tanulóknak szavak és témakörök alapján kellett diáknyelvi szavakat írniuk.

Az anyagot rendszereztem, s 306 címszóból álló szótárt készítettem.

Az egyes szócikkek felépítését egy példán keresztül mutatom be:

AGYILAG (BOKA)ZOKNI kif; tr

A címszó után a szófaji megjelölés következik, majd a hangnemre utalok az alábbi kategóriák szerint:

durva (d), gunyoros (gu), gúnyos (g), kedveskedő (ke), közömbös (kö), oldott (ol), tréfás (tr), túlzó (tú).

Mindezek után következik a diákszónak a jelentése, vagyis köznyelvre való lefordítása.

A szótár összeállításának célja elsődlegesen az, hogy gazdag szóanyagot szolgáltatson további vizsgálódásokhoz, munkám sokoldalú fejlesztéséhez.

SZÓJEGYZÉK

agyilag rokkant kif; tr	hülye
agyilag bokazokni kif; tr	hülye
alkesz mn; gu	alkoholista
állati mn; ol	jó
ász mn; ol	jó
balhé fn; ol	botrány, verekedés
bagóleső fn; tr	száj
baró mn; ol	jó
batár mn; d	nagy
bazijó mn; ol	nagyon jó
bébicsősz fn; tr	baby sitter
bedob ige; kö	eszik
bedobja a törülközőt kif; kö	feladja
begyullad ige; kö	megijed
behajít ige; kö	megeszi
bekapja a horgot kif; tr	elhiszi
bekarmol ige; ol	berúg
bekattan ige; kö	mérges lesz
bekekszel ige; kö	berúg
beköp ige; kö	beárul valakit
bekrepál ige; kö	elromlik
bélás fn; ol	kettes (érdemjegy)
beleesett, mint maci a málnásba kif; tr	nagyon szerelmes belé
beles mn; kö	sokat eszik
bele van zúgva kif; ol	szerelmes belé
benga mn; kö	csúnya
benzinkecske fn; tr	motor

benyomja ige; kö	megejszi
bepöccen ige; kö	ideges lesz
bepörög ige; kö	ideges lesz
bepuszil ige; kö	megejszi
berág ige; kö	felbosszantja magát
beseggel ige; kö	megtanul
beszed ige; kö	elégtelenre felel
betonkalitka fn; tr	lakótelep
be vagyok izgulva kif; ol	félek
bigyó fn; tr	apró jelentéktelen dolog
bigyusz fn; tr	apró jelentéktelen dolog
bilogi fn; tr	biológia
bitang jó mn; ol	jó, nagyon jó
blöff fn; old	hazugság
bombajó mn; kö	nagyon jó
bombázó fn; kö	jó nő
bőr fn; d	nő
brájen! kif; ol	helló, köszönés
bricigli fn; tr	kerékpár
bringa fn; kö	kerékpár
bukfenc fn; kö	bukás az iskolában
bukovári fn; gu	bukott diák
bukta fn; tr	bukás az iskolában
buksza fn; d	női nemi szerv
buláj fn; ol	buli
bunkóképző fn; d	szakmunkásképző iskola
búztartó fn; d	zokni
kibaszott jó mn; d	nagyon jó
canga fn; tr	kerékpár
ciánbiztos mn; tú	nagyon biztos, 100 %

cicapörkölt fn; ke	tejbegríz
ceruzatartó fn; gu	gatyá
citerázik ige; tr	fél, reszket
csá! kif; kö	köszönés, szia
csácsumicsá! kif; tú	köszönés, szia
csákány! kif; kö	köszönés
csávó fn; kö	férfi
csenkesz fn; tr	puska (iskolai trükk)
csiga mn; g	megbízhatatlan
csinálja a fesztivált kif; gu	feltűnést kelt
csíra mn; g	kicsi
csirke fn; ol	lány
csoki! kif; ol	köszönés
csőr fn; gu	száj
csőröge! kif; ol	köszönési forma
csőrög ige; tr	táncol
csőszamár fn; tr	kerékpár
csőváz! kif; ol	köszönési forma
csövi! kif; ol	köszönési forma
csuka fn; tr	cipő
csumi! kif; ol	köszönési forma
darabos mn; tr	szétszórt
dákó fn; tr	1. egyes osztályzat, 2. férfi nemi szerv
darál ige; gu	folyamatosan gyorsan beszél
debla mn; g	nagy
dekkol ige; kö	ottragad, valahol várni kell
dilis mn; gu	hülye, bolond, nevetséges személy
diszkópatkány fn; d	diszkórajongó
dizsi fn; kö	diszkó
doga fn; kö	dolgozat

dohány fn; kö	pénz
dopping-bébi fn; tr	testnevelés tanár
dögös mn; ol	jó, jól öltözött, csinos
dől a lé kif; kö	sok a pénz
drótkecske fn; tr	kerékpár
duci mn; tr	ötös, jó jegy osztályzáskor
Duci Juci fn; tr	kövér nő
duda fn; d	női mell
dugó fn; tr	egyed
dugó legyen! kif; tr	csend legyen!
dúl a love kif; tr	nagy a szerelem
dumcsizik ige; ke	beszél
dutyi fn; ol	börtön
elektronikus póráz fn; tr	mobiltelefon
elpatkol ige; gu	meghal
ereszt a feje kif; tr	buta
erdőt telepít kif; tr	bukásra áll az iskolában
elszambázik ige; tr	elmegy
elzúg ige; kö	elmegy
eszméletlen jó mn; ol	nagyon jó
Ez a puska! kif; ol	Ez a nem semmi! Óriási ötlet!
ezerrel hat.szó; kö	gyorsan
fakabát fn; gu	rendőr
fánk! kif; ol	helló, köszönési forma
farpárna fn; g	fenék (testrész)
fásít ige; tr	bukásra áll az iskolában
Feri fn; tr	Ferrari
figyusz! kif; ke	figyelj!
főszer fn; kö	férfi
fölspanol ige; kö	felidegesít, felizgat

franyó mn; kö	jó
full extra mn; ol	nagyon jó
fullos mn; ol	jó
funérláda fn; g	Trabant (személygépkocsi márkánév)
futómű fn; gu	láb
füles fn; ol	pofon
gádzsó fn; kö	férfi
gázos mn; kö	veszélyes
gáz van kif; ol	baj van
gennyes mn; d	szemét alak, sok rossz tulajdonsággal rendelkező személy
gikszér fn; kö	ballépés
gobót kif; tr	menjünk a boltba
góré fn; kö	főnök
gönc fn; kö	ruházat
gyagya mn; tr	buta ember
gyík mn; kö	ijedős
gyökér mn; kö	rossz
gyúrik a lepedőt kif; tr	szeretkeznek
hablatyol ige; kö	beszél
háborog a Belügyminisztérium kif, tr	éhes
hacuka fn; kö	ruházat
hapi fn; kö	férfi
havannai kékeres fn; tr	férfi nemi szerv
hazugláda fn v. mn; tr	hazudós (személy)
HB fn; ol	házibuli
heftike fn; ke	orr
hóhányó fn v. mn; gu	gazember

„hót zihér” kif; kö	nagyon
HP fn; ol	házipálinka
húzz el! kif; d	menj el!
IQ harcos kif; tr	hülye, buta
irci, ircsi fn; ke	irodalom
isznyákol ige; kö	iszik
jó a karosszériája kif; ol	jó az alakja
jó az alváza kif; ol	jó az alakja
jó az első hengere kif; ol	jó az alakja
kafa mn; ol	jó
kafa zéró kif; ol	rossz
kagylóhéj fn; gu	női mell
kajakra hat.szó; ol	nagyon jól (pl. megtanulni vmit)
kajál ige; ol	eszik
kajás mn; ol	éhes
kajol ige; ol	eszik
kampó fn; kö	egyed, osztályzat
kapás van kif; tr	hívás érkezett a mobiltelefonon
karó fn; kö	egyed osztályzat
kavarnak ige; ol	együtt járnak
kényszerzubbony fn; tr	iskolai egyenruha, öltöny
kerti törpe fn v, mn; tr	kicsi
kever ige; ol	táncol
kicseszik valakivel ige; kö	átver valakit, kitől valakivel
kifalsul ige; kö	elárul
király mn; ol	jó
kiscsákó fn; ke	fiatal fiú
kiszúr ige; kö	elbánik valakivel
klóranyó fn; tr	kémiaatanár

kókusz fn; tr	fej
kotonszőkevény fn; tr	gazember
krapek fn; kö	férfi, fiú
kuklyuk fn; tr	szem
lé fn; ol	pénz
lelkiidomár fn; tr	osztályfőnök, iskolai nevelő
linkre hat.szó; ol	potyára, feleslegesen
lovesz fn; ol	pénz
lőkhárító fn; d	női mell
löki a brunyát kif; ol	beszél
löki a dumát kif; ol	beszél
löki a sódert kif; ol	beszél
löttyög ige; kö	táncol
„majdnemkettes” kif; tr	egyos osztályzat
mani fn; kö	pénz
makuka fn; ke	napraforgómag
megfúj ige; tr	ellop
megszív ige; d	póru jár
megvág ige; g	megbuktat
Merdzsó fn; ol	Mercédesz autómárka
mérgesítő fn; ol	értésítő, bizonyítvány
muff fn; g	nő
nárcisz fn; tr	narkó, kábítószer
nagyhasú fn; tr	ötös osztályzat
Ne pattogj! kif; ol	Ne idegeskedj!
Ne pattogj, nem vagy te kukorica!	
kif; tr	Ne idegeskedj feleslegesen!
nem tiszta mn; kö	buta
nózi fn; ol	orr

nyálás mn; kö	hízeltkedő
nyálátadás fn; gu	csókolózás
nyalis mn; kö	stréber, hízeltkedő
nyefere fn; tr	zene
okuláré fn; kö	szemüveg
olajra lép ige; ol	eltűnik
oltári mn; tú	jó
ostor fn; tr	egyes osztályzat
ősanya fn; tr	történelemtanár
pacák fn; kö	férfi
panaszkönyv fn; tr	ellenőrzőkönyv
papír mn; ol	félős
parabola fn; tr	fül
parasztkitűnő fn; tr	egyes osztályzat
patkánykodik ige; gu	rosszindulatú
peca fn; tr	egyes osztályzat
pedál-medál fn; tr	stréber
pedálozik ige; tr	hízeleg, stréberkedik
pióca fn; tú	puszi, csók
pipecre hat.szó; ol	nagyon jól
pipi fn; ol	lány
piszkafa fn; tr	egyes osztályzat
plató fn; tr	fenék (testrész)
porbafingó fn; g	kicsi
póznacirkáló fn; gu	nagy
pumpa fn; tr	szív
purgatórium fn; tr	tanári szoba
rázni egyet ige; ol	táncolni

regélő fn; tr	történelemtanár
reszelmes fn v. mn; tr	szerelmes
ribanc fn; gu	könnyűvérű nő
ricsajdoboz fn; tr	magnó
rinyál ige; kö	1. kedvel, 2. fél
rizsázik ige; kö	beszél
rohadalom fn; tr	irodalom
roncsenbájk fn; tr	kerékpár
ruci fn; kö	ruházat
rugó fn; kö	pénzt
satrafa fn v. mn; g	idős hölgy
séró fn; ol	frizura
sirály mn; ol	jó
sirodalom fn; tr	irodalom
skac fn; ol	fiú
smaci fn; kö	csók
smacizik ige; kö	csokolózik
smárol ige; kö	csokolózik
sörény fn; kö	haj
spiné fn; g	nő
sprintel ige; kö	ráhajt, elindul
surmó fn v. mn; gu	szemét alak
surranó fn; tr	cipő
suttyó fn v. mn; gu	fiatal fiú
süketel ige; kö	beszél
szappantartó fn; g	Trabant személyautó márkanev
szasz kif; ol	szevasz, szia
száz biztos kif; ol	nagyon biztos
szerelés fn; kö	ruházat
szerkó fn; ol	ruházat

szikicsenkesz fn; tr	cellux-szal ragasztott puska, iskolai trükk
szipirtyó fn v. mn; g	idős hölgy
szivar fn; gu	férfi
szív ige; kö	1. drogozik, 2. ráfázik
Tank Aranka fn; tr	kövér nő
tankol ige; ol	eszik
tata-tea fn; tr	tanári szoba
tejcsárda fn; d	női mell
tejcsarnok fn; d	nagy mellű nő
tejtartó fn; d	női mell
tetűpuska fn; tr	fésű
tolltartó fn; tr	alsónadrág
topán fn; kö	cipő
totál hat.szó; ol	nagyon
tökfödő fn; tr	sapka
tökjó mn; ol	nagyon jó
tömi a búráját kif; ol	eszik
törcei fn; tr	történelem tantárgy
tré mn; old	snassz
tróger mn; gu	semmirekellő
trolimix fn; tr	jármű
trombitának nézi kif; ol	ellopja, megfújja
turbó fn; ol	gyors jármű
turbó fokozattal kif; ol	nagyon gyorsan
tuti mn; ke	jó
tuti fix mn; ol	biztos
tyúk fn; g	lány
uncsi mn; ke	unalmas

ürberfrankó mn; ol	jó
ürge fn; gu	férfi
ütő fn; kö	szív
vályúzás fn; gu	evés
vasmacska fn; kö	egyes osztályzat
vigéc mn; ol	vagány viselkedésű
vigéckedik ige; ol	vagánykodik
vili mn; ke	világos, érhető, amit mond
visznike kif; ol	viszlát ejtése beleszöve a NIKE márka
zaba fn; ol	ennivaló
zajláda fn; tr	magnó
zártosztály fn; tr	iskola
„ziher” mn; ol	biztos, nagyon biztos „sicher”
zsernyák fn; kö	rendőr
zsír mn; ol	jó
zsozsó fn; kö	pénz

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Becht

- **DEME LÁSZLÓ:** A beszéd és a nyelv
Tankönyvkiadó, 1984.

- **FERENCZY GÉZA:** Anyanyelvi örjárat
Szerkesztő: Ferenczi Géza
Gondolat Kiadó, Budapest, 1971.

- **HAJDÚ MIHÁLY:** A csoportnyelvkről
/Magyar csoportnyelvi dolgozatok/
Budapest, 1980.

- **HOFFMANN OTTÓ:** Mini-tini-szótár
Pécs, 1996.

- **KARDOS TAMÁS – SZÚTS LÁSZLÓ:** Diáksóder
/Hogyan beszél a mai ifjúság?/
Ciceró, Budapest

- **LŐRINCZE LAJOS:** Édes anyanyelvünk
Akadémia Kiadó, Budapest, 1976.

- **SZENDE ALADÁR:** A magyar nyelv tankönyve
Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.